

ZBRAJANJE TEZA

Polazimo od uvjerenja da ozbiljno proučavanje Leonarda kao književnika nije izvedivo na temelju samih antologijskih odabira. Potrebno je poznavanje rukopisa, uvid u probleme transkripcije, ponegdje i odmjerenje teksta prema ne-tekstualnom (likovnom i dr.) obilježju stranice da i ne govorimo o poplavi kritičke bibliografije. Pitanje da Vincieve biblioteke i obradovanja ne razrješava se jednostrano: ni prenamaglašavanjem autorova tobožnjeg sveznadarstva ni, obratno, naive. Njegov manjak na području klasične filologije i obvezatne humanističke lektire kompenzira književnost na talijanskom jeziku i širina znanstvenih interesa, uvijek zasnovana na djelima prethodnika i suvremenika. Leonardova jezična »pučkost« ne predstavlja oporbu znanju, već uvodi u drukčiju (sa stajališta književnosti u to doba neobičnu) erudiciju i tradiciju. Potvrđuje se komparatistički uklapanje da Vincieva pisanog opusa u jednu otvoreniju – zbog petrarkizma zamrlu – liniju talijanske književnosti, kao i autorova veza s jednom značajnom poetikom na izmaku XV. stoljeća. (Zbrajajući, sada namjerno izostavljamo imena.) Neprihvatljivo je poslovično potiskivanje Leonarda na tuđa područja i zaobilaženje njegova djela u povijestima talijanske književnosti. Kad je riječ o da Vinciu, relativiziraju se granice prisutnošću znanstvenog u književnom i književnog u znanstvenom. (Presjecišta ipak nikako ne valja izjednačiti s opasnim poistovjećenjem dvaju »žarišta«.) Leonardo kao znanstvenik izmiče aksiomatskom viđenju i jednoznačnoj istini, zbog paralelne sklonosti prema dokazima i hipotezama (naime, induktivnoj i deduktivnoj metodi). Shodno novijoj književnoj teoriji (štoviše teorijama i ponekom davnom osloncu) promatramo općenito poeziju i izvan stiha, a na različitim razinama konotacijskog prijenosa prema drugom. Nalazimo da je Leonardovo opiranje poeziji u »apokrifnom« *Traktatu* (ali i u dodirnim spisima) motivirano pedagoški i sociološki. Govorimo o Leonardu i poeziji, ne nužno o Leonardu kao pjesniku. U njegovu opusu zanimaju nas tada više postupci, negoli oblici. Da Vincieva poezija (uvjetno rečeno) razvija se iz proze, ne udaljavanjem od pravilne metrike ili svodenjem na fragment. U imperativima upućenim sebi, ogleda se nedvosmisleno autorova svijest o pisanju. Naš naslov

potkrepljuju kritička svjedočanstva od kraja XIX. stoljeća do danas. Termine vezane uz pjesništvo i pjesničko uzimamo pri tom u obzir jedino kad se odnose na autorov pisani opus (ne na njegovo sveukupno umjetničko stvaranje ili interdisciplinarnu ličnost). Do takvih zaključaka ili naznaka ne dolaze samo njihovi pobornici, već u pravilu i oni koji ih izbjegavaju na polasku.

Nakon neophodnih metodoloških razgraničenja podvrgavamo provjeri same tekstove (koji se, neopazice, i dotle pojavljuju funkcionalno). Šest posve različitih postupaka, na primjerima mikrostruktura razvrstanih u »rubrike«, pokazuje pomicanje Leonardove proze prema poeziji, a ujedno – poredbama – i ulogu i novost tih postupaka u talijanskoj književnoj tradiciji (odnosno, rjeđe, u tradiciji raspravljanja o umjetnosti). Proizlazi da autor redovito prevladava (tradicionalno proznu) denotacijsku uvjetovanost označenim. Vjerojatno još važnijima, zbog širine zahvata, mogu se držati njegovi kohezioni postupci, proizašli iz mentalnih konstanti, na razini opusa. Semiološko istraživanje, dakako u granicama iznimno heterogene makrostrukture, nalazi dokaza za stilski dualizam (tipovi poredbе, parabola, antitetički položaj istog subjekta, alegorija), policentrizam (osobito permutacijski i kružni) i pravocrtno gibanje (produžetak prema nedohvatnom putem otvorenog popisa, gradacije, himne).

Sve dotle, nastojimo da Vincia promatrati prvenstveno u književnom kontekstu njegova vremena, još ne kasnijeg ni našeg. Zahvaljujući odjecima uspostavlja se, međutim, dvostruka optika, od početka predviđena. Njome se tendenciozno ne izobličuje predmet, ali biva maksimalno približen. Do tiskanja rukopisa, da Vinci zaokuplja druge kao svestrana ličnost, posebno kao umjetnik i (misli se) autor *Traktata*. Likovna linija (kao tendencija viđenja) nadjačava tada nagovještaj moguće književne. Tek u posljednjih osamdesetak godina, po objavljivanju rukopisa, otkrivamo Leonardovo mjesto u poetici i pjesništvu (u Italiji, Francuskoj i drugdje), tijekom kasnog simbolizma i secesije, naime općenito dekadentizma, a potom »čiste« poezije, futurizma, nadrealizma, hermetizma, neoeksperimentalizma, književnog enformela i dalje. (Samo vrlo rijetke pravce, manje sklone dijakroniji, kao što su sutonjaštvo i neorealizam, ne privlači taj autor, ni njegovo djelo.)

Iz svih rečenih razloga (i drugih, prepuštenih podtekstu zbroja), Leonardo da Vinci je, evo, tu: u prezentu, ne samo historijskom.

Kolovoz 1978 – veljača 1979.